

Díl 9 Neplatnost obchodní korporace

§ 92 [Neplatnost obchodní korporace]

(1) Po vzniku obchodní korporace ji soud také prohlásí, a to i bez návrhu, za neplatnou, jestliže

- a) společenská smlouva nebyla pořízena v předepsané formě,
- b) nebyla dodržena ustanovení o výši nejnižšího splacení základního kapitálu, nebo
- c) zjistí nezpůsobilost k právním jednáním všech zakládajících společníků.

(2) Za náležitost nezbytnou pro právní existenci právnické osoby podle ustanovení občanského zákoníku o neplatnosti právnické osoby se pro obchodní korporace rozumí pouze uvedení obchodní firmy (dále jen „firma“), výše vkladů, celkové výše upsaného základního kapitálu a předmětu podnikání nebo činnosti. Pro právní existenci družstva je nezbytné pouze uvedení firmy, výše vkladů a předmětu podnikání (činnosti).

(3) Vyžaduje-li to zájem věřitelů neplatné obchodní korporace, trvá povinnost společníků splatit emisní kurs i po prohlášení obchodní korporace za neplatnou.

K § 92

I. Obecně k neplatnosti obchodní korporace

Z odstavce 1 plyne rozšíření důvodů (arg. „také“), pro které může soud prohlásit obchodní korporaci po jejím vzniku na neplatnou, a to i bez návrhu, nad rámec důvodů stanovených v občanském zákoníku, který dosavadní úpravu neplatnosti obchodních společností povýšil na obecný princip právnických osob (srov. § 128 a § 129 obč. zák.). Jakmile totiž právnická osoba vznikne, nelze se domáhat určení, že nevznikla, resp. nelze bez dalšího její zápis do veřejného rejstříku zrušit (§ 128 obč. zák.).

Úprava **neplatnosti** obchodní korporace (stejně jako úprava neplatnosti právnické osoby) je postavena na jednoduchých premisách. Vznikne-li jednou obchodní korporace (tj. je-li jednou obchodní korporace zapsána do obchodního rejstříku), pak z hlediska vnímání veřejnosti tato právnická osoba existuje, může začít vstupovat do smluvních vztahů, brát si úvěry nebo zápůjčky apod. Neplatnost obchodní korporace (právnické osoby) pak sleduje především **ochranu třetích osob**, tedy jeden z vůdčích principů, na kterých je tuzemské právo obchodních korporací postaveno. Je-li založení obchodní korporace stíženo jakoukoliv vadou, nemůže tato skutečnost bez dalšího vést k výmazu obchodní korporace z obchodního rejstříku. Ochrana třetích osob by se v takovém případě stala zcela iluzorní.

Taková vada může vést nanejvýš k prohlášení neplatnosti obchodní korporace a její následné likvidaci, v jejímž průběhu jsou věřitelé náležitým způsobem chráněni. Výčet důvodů neplatnosti obchodní korporace je přitom taxativní. Členský stát EU nemůže stanovit jiné (další) důvody neplatnosti společnosti s ručením omezeným či akciové společnosti (srov. čl. 7 směrnice 2017/1132 ve spojení s rozsudkem Soudního dvora ve věci C-106/89, *Marleasing SA*, SbSD [1990], s I-04135]. V takovém případě ani nedává smysl, aby byly stanoveny jiné důvody neplatnosti pro osobní společnosti či družstvo.

II. Důvody prohlášení neplatnosti obchodní korporace plynoucí z občanského zákoníku

Z § 129 odst. 1 obč. zák. plyne, že soud prohlásí obchodní korporaci po jejím vzniku za neplatnou i bez návrhu, pokud:

- a) zakladatelské právní jednání chybí,
- b) zakladatelské právní jednání nemá náležitost nezbytnou pro právní existenci obchodní korporace,
- c) právní jednání zakladatelů odporuje § 145 obč. zák., nebo
- d) obchodní korporaci založilo méně osob, než je k tomu podle zákona třeba.

Ad a) **Zakladatelským právním jednáním** obchodní korporace se rozumí společenská smlouva veřejné obchodní společnosti (§ 98), společenská smlouva komanditní společnosti (§ 124), společenská smlouva nebo zakladatelská listina společnosti s ručením omezeným (§ 8 odst. 2, § 11 a § 146), stanovy nebo zakladatelská listina akciové společnosti (§ 8 odst. 2, § 11, § 250), případně stanovy družstva (§ 553). Vznikla-li obchodní korporace, tj. byla zapsána do obchodního rejstříku, aniž by bylo pořízeno příslušné zakladatelské právní jednání, případně aniž by ustavující schůze družstva (je-li družstvo takto zakládáno) přijala stanovy, může soud, a to i bez návrhu, prohlásit společnost za neplatnou. Tento důvod nicméně nebude v praxi příliš častý, neboť bez pořízení zakladatelského právního jednání je nepravděpodobné, aby byla obchodní korporace do obchodního rejstříku zapsána.

Ad b) Dále může soud prohlásit obchodní korporaci za neplatnou, pokud **zakladatelské právní jednání neobsahuje náležitost nezbytnou pro právní existenci** obchodní korporace. Tento důvod je pak dále rozveden v odstavci 2, ze kterého plyne, že za náležitost nezbytnou pro právní existenci ve smyslu § 129 odst. 1 obč. zák. se pro účely obchodních korporací rozumí pouze uvedení **obchodní firmy, výše vkladů, celkové výše upsaného základního kapitálu a předmětu podnikání nebo činnosti** (rozsah § 129 odst. 1 obč. zák. je tudíž v odstavci 2 poněkud zúžen). Pro právní existenci družstva je pak nezbytné pouze uvedení obchodní firmy, výše vkladů a předmětu podnikání (činnosti). Viz komentář k odstavci 2.

Ad c) Třetím důvodem, pro který může soud prohlásit obchodní korporaci za neplatnou, je situace, kdy **právní jednání zakladatelů odporuje § 145 obč. zák.** Soud tak prohlásí za neplatnou obchodní korporaci, pokud by jejím účelem bylo porušení práva nebo dosažení určitého cíle nezákonným způsobem, zejména je-li jejím účelem:

- popření nebo omezení osobních, politických nebo jiných práv osob pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení,
- rozněcování nenávisť a nesnášenlivosti,
- podpora násilí nebo
- řízení orgánu veřejné moci nebo výkonu veřejné správy bez zákonného zmocnění.

Stejně tak může soud, a to i bez návrhu, prohlásit za neplatnou obchodní korporaci **se zbrojním programem** nebo s ozbrojenými složkami, ledaže jde o obchodní korporaci zřízenou zákonem, jíž zákon ozbrojení nebo vytvoření ozbrojené složky výslovně dovoluje nebo ukládá, nebo obchodní korporaci, která nakládá se zbraněmi za podmínek v § 145 obč. zák.

Ad d) Posledním důvodem, pro který může soud prohlásit obchodní korporaci za neplatnou a který plyne z § 129 odst. 1 obč. zák., je skutečnost, že **obchodní korporaci založilo méně osob**, než je tomu podle zákona třeba. Toto ustanovení občanského zákoníku nedopadne na společnost s ručením omezeným a akciovou společnost. Coby kapitálové společnosti (§ 1 odst. 2) mohou být tyto společnosti založeny i jediným zakladatelem (viz komentář k § 11 odst. 1). Tento důvod případně **neplatnosti** obchodní korporace tudíž připadá v úvahu toliko v případě veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti a družstva. Z § 95 odst. 1 totiž plyne, že **veřejná obchodní společnost** je společnost alespoň dvou osob. Ustanovení § 118 odst. 1 pak stanoví, že **komanditní společnost** má alespoň jednoho komanditistu a alespoň jednoho komplementáře. Konečně z § 552 odst. 2 plyne, že **družstvo** má nejméně tři členy. Nevyhoví-li tedy veřejná obchodní společnost, komanditní společnost, resp. družstvo při založení a vzniku tomuto zákonnému požadavku, je to důvod, pro který takovou obchodní korporaci může soud prohlásit za neplatnou, a to i bez návrhu.

III. Řízení o prohlášení neplatnosti obchodní korporace

Řízení o prohlášení neplatnosti obchodní korporace představuje nesporné řízení o některých otázkách týkajících se právnických osob, přičemž jde o statusovou věc příslušně právnické osoby [§ 85 písm. a) z. ř. s.], a věcně příslušný je proto krajský soud.

Účastníkem řízení je vždy přímo obchodní korporace (o jejížích právech a povinnostech se jedná) a též případný navrhovatel (§ 6 z. ř. s.). Navrhovatelů může být i více. Podá-li jiná osoba návrh poté, co již jeden návrh na prohlášení neplatnosti obchodní korporace podán byl, bude se považovat takový návrh za přistoupení k řízení a nepoužije se postup spojením řízení dle § 112 o. s. ř., ani přibrání dalšího účastníka řízení dle § 6 odst. 1 z. ř. s., protože zákon předpokládá pouze jedno rozhodnutí o prohlášení neplatnosti obchodní korporace. Podá-li návrh více osob, bude mít každá z nich postavení navrhovatele.

Místně příslušným je soud, u něhož je dotčená obchodní korporace zapsána do veřejného rejstříku (§ 86 odst. 1 z. ř. s.). Soud bude zpravidla provádět dokazování, a proto nařídí jednání (viz § 89 z. ř. s.).

Před prohlášením obchodní korporace za neplatnou podle § 129 obč. zák. má nicméně soud povinnost poskytnout obchodní korporaci **přiměřenou lhůtu ke zjednání nápravy**, jde-li o závalu, kterou lze odstranit (§ 130 obč. zák.).

Vzhledem k tomu, že řízení o prohlášení neplatnosti obchodní korporace je řízením ve statusových věcech, použije se § 27 zák. o veř. rejstřících, podle něhož výrok pravomocného rozhodnutí, kterým bylo rozhodnuto o statusové věci fyzické nebo právnické osoby, je závazný pro každého. To znamená, že k prohlášení neplatnosti obchodní korporace dochází právní mocí rozhodnutí soudu a rozhodnutí má konstitutivní účinky.

Prohlášení obchodní korporace za neplatnou nemá vliv na práva a povinnosti, jichž tato obchodní korporace nabyla do doby, kdy byla prohlášena za neplatnou (§ 131 obč. zák.). Z § 129 odst. 2 obč. zák. plyne, že dnem, kdy je obchodní korporace pravomocně prohlášena za neplatnou, **vstupuje do likvidace** (k likvidaci obchodní korporace viz komentář k § 92 a § 93).

K odst. 1

Z § 92 plynou další důvody, pro které může být obchodní korporace po svém vzniku prohlášena soudem, a to i bez návrhu, za neplatnou:

K odst. 1 písm. a)

Společenskou smlouvou se pro účely § 92 rozumí též stanovy akciové společnosti nebo družstva, případně zakladatelská listina společnosti s ručením omezeným nebo akciové společnosti (§ 3 odst. 3). Z § 6 odst. 1 plyne, že právní jednání týkající se založení, vzniku, změny, zrušení nebo zániku obchodní korporace vyžadují písemnou **formu s úředně ověřenými podpisy**. To však platí toliko pro osobní společnosti (tj. veřejnou obchodní společnost a komanditní společnost). Z § 8 odst. 1 totiž plyne, že společenská smlouva, kterou se zakládá kapitálová společnost (tj. ve smyslu § 1 odst. 2 společnost s ručením omezeným a akciová společnost), vyžaduje **formu veřejné listiny**, kterou se rozumí notářský zápis (§ 776). To platí i pro případ zakladatelské listiny společnosti s ručením omezeným, resp. akciové společnosti, zakládá-li takovou kapitálovou společnost jediný zakladatel. Stanovy, kterými se zakládá družstvo, se přijímají ustavující schůzí (§ 555 a násl.), případně dohodou zakladatelů na obsahu stanov podle § 561a (stanovy v takovém případě vyžadují formu veřejné listiny).

Není-li společenská smlouva pořízena v předepsané formě, vyplývá z § 6, že nedostatek této formy zakládá absolutní neplatnost příslušného zakladatelského právního jednání, ke kterému soud přihlíží z úřední povinnosti. Ustanovení § 6 sice tento důsledek stanoví pro případ, že společenská smlouva nebude uzavřena v písemné formě s úředně ověřenými podpisy (pro případ osobních společností), nicméně argumentem *a fortiori* je nutné dovodit, že stejné

důsledky (tj. absolutní neplatnost zakladatelského právního jednání) nastává podle § 6 odst. 1 i tehdy, není-li zakladatelské právní jednání kapitálové společnosti (ve formě zakladatelské listiny, společenské smlouvy či stanov) pořízeno ve formě veřejné listiny (tj. notářského zápisu). O klasickou absolutní neplatnost nicméně může jít pouze do okamžiku zápisu společnosti do obchodního rejstříku. Před zápisem společnosti do obchodního rejstříku se uplatní obecná úprava neplatnosti a neplatnost zakladatelského právního jednání mohou způsobit i jiné vady.

Po zápisu do obchodního rejstříku je nezbytné, aby soud prohlásil neplatnost společnosti. V takovém případě však soud nerozhoduje o neplatnosti právního jednání (společenské smlouvy), ale o neplatnosti právnické osoby. Případně jiné vady zakladatelského právního jednání (obsahového charakteru) po zápisu společnosti do obchodního rejstříku buď (i) zakládají důvod neplatnosti společnosti (lze-li takovou skutečnost podřadit pod některý z důvodů neplatnosti uvedený v § 129 odst. 1 obč. zák. nebo § 92) nebo (ii) nejsou důvodem pro prohlášení společnosti za neplatnou. Nejsou-li však důvodem pro neplatnost společnosti, není tím dotčena skutečnost, že ustanovení, jež byla stížena neplatností před okamžikem zápisu společnosti do obchodního rejstříku, zůstávají neplatnými i po vzniku společnosti.

Složitější je situace v družstvech. Shodně jako v případě kapitálových společností máme za to, že zakládá-li se družstvo bez ustavující schůze podle § 561a a stanovy nebudou podle § 561a odst. 1 pořízeny ve formě veřejné listiny (notářského zápisu), zakládá tato skutečnost absolutní neplatnost stanov podle § 6 odst. 1 a současně důvod neplatnosti družstva podle § 92 odst. 1 písm. b) za podmínek uvedených výše. Zakládá-li se družstvo ustavující schůzí, pak se společenská smlouva nepořizuje ve formě notářského zápisu. Podle § 560 odst. 1 se průběh a rozhodnutí ustavující schůze o přijetí stanov osvědčuje veřejnou listinou (notářským zápisem), která musí obsahovat schválený text stanov. Byť tedy zákon přímo nestanoví, že stanovy družstva se v takovém případě pořizují ve formě veřejné listiny, je zřejmé, že i v tomto případě notář osvědčuje soulad znění stanov s právními předpisy spolu se způsobem jeho přijetí. Z uvedeného důvodu soudíme, že důvod neplatnosti podle § 92 odst. 1 písm. a) je dán i tehdy, nebude-li o ustavující schůzi, resp. o přijetí stanov pořízena veřejná listina (notářský zápis).

Před prohlášením obchodní korporace za neplatnou má nicméně soud povinnost poskytnout obchodní korporaci přiměřenou lhůtu k zjednání nápravy, jde-li o závadu, kterou lze odstranit (§ 130 obč. zák.). V uvedeném ohledu je otázkou, zda nedostatek formy zakladatelského právního jednání obchodní korporace zakládající v souladu s § 6 odst. 1 absolutní neplatnost tohoto právního jednání je odstranitelnou vadou. V uvedeném ohledu je sporné, nakolik je aplikovatelná možnost dodatečné konvalidace nedostatku odpovídající formy právního jednání podle § 582 odst. 1 věta první obč. zák. Ustanovení § 45 odst. 4 sice vylučuje ustanovení občanského zákoníku o neplatnosti právních jednání a důsledcích neplatnosti právního jednání, nicméně pouze ve vztahu k rozhodnutí orgánu obchodní korporace. V případě zakládání obchodních korporací však právně jednají zakladatelé, popř. zájemci o členství v družstvu na ustavující schůzi družstva, tj. nikoliv členové orgánů obchodní korporace.

Z uvedeného důvodu dovozujeme, že § 45 odst. 4 aplikaci § 582 odst. 1 věty první obč. zák. nevylučuje a je tedy možné nedostatek formy zakladatelského právního jednání konvalidovat. V případě osobních společností tedy postačí, nechají-li společníci dodatečně uznat svůj podpis na zakladatelském právním jednání za vlastní, v případě kapitálové společnosti, resp. v případě založení družstva bez ustavující schůze (§ 561a) je nutné, aby zakladatelé dodatečně vyhotovili společenskou smlouvu či stanovy ve formě veřejné listiny (notářského zápisu). Naproti tomu opětovné konání ustavující schůze družstva za přítomnosti notáře podle § 555 a násl. si dost dobře nedovedeme představit. V daném případě totiž nejde o žádnou dodatečnou konvalidaci právního jednání, které nebylo učiněno v požadované formě, nýbrž o uskutečnění zcela nového shromáždění (schůze) jednotlivých zakladatelů družstva. Soudíme tak, že bylo-li družstvo založeno na ustavující schůzi, aniž by o průběhu této schůze,

resp. rozhodnutí o schválení stanov nebyl pořízen notářský zápis, není možné tuto vadu konvalidovat podle § 582 odst. 1 věty první obč. zák., a nejde tak o odstranitelnou vadu ve smyslu § 130 obč. zák.

K odst. 1 písm. b)

Rozhodující je požadavek na **minimální výši splaceného základního kapitálu** před vznikem obchodní korporace, resp. před jejím zápisem do obchodního rejstříku. V uvedeném ohledu § 148 stanoví, že před podáním návrhu na zápis společnosti s ručením omezeným do obchodního rejstříku se splatí celé vkladové ážio a na každý peněžitý vklad nejméně jeho 30 %. V případě akciové společnosti pak z § 253 odst. 1 plyne, že založení akciové společnosti je účinné, splatil-li každý zakladatel případné **emisní ážio** a v souhrnu **alespoň 30 % jmenovité hodnoty** upsaných akcií v době určené ve stanovách a na účet banky určený ve stanovách, nejpozději však do okamžiku podání návrhu na zápis společnosti do obchodního rejstříku.

V případě družstva, veřejné obchodní společnosti a komanditní společnosti žádný obdobný požadavek zákon o obchodních korporacích na povinné splacení části základního kapitálu nestanoví.

Nedostatek povinného minimálního splacení **základního kapitálu** se vztahuje pouze na období před vznikem společnosti, nikoliv na situace, kdy jsou společníci nebo akcionáři v prodlení se splacením jejich peněžitých vkladů po vzniku společnosti. Pro tyto případy obsahuje zákon o obchodních korporacích zvláštní důsledky (viz § 151 v případě společnosti s ručením omezeným a § 344 v případě akciové společnosti).

Ustanovení o minimální míře splacení základního kapitálu svou formulací naznačuje, že nedopadá na nepeněžitě vklady. Z § 15 odst. 3 totiž plyne, že **vkladovou povinnost** lze splnit **splacením v penězích** (peněžitým vkladem) anebo **vnesením jiné penězi ocenitelné věci** (nepeněžitým vkladem). Splacení **základního kapitálu** se tudíž pojmově upíná ke splnění minimální míry vkladové povinnosti v penězích, nikoliv k vnášení nepeněžitě vkladu. Nicméně dovozujeme, že je nutné rozlišovat, zda byl nepeněžitý vklad vnesen, od situace, kdy na společnost nepřešlo vlastnické právo. Povinnost nejnižšího možného splacení základního kapitálu ve smyslu § 92 odst. 1 písm. b) z našeho pohledu zahrnuje též povinnost vnést všechny nepeněžitě vklady před vznikem kapitálové společnosti (§ 23 odst. 2). Nebude-li tudíž nepeněžitý vklad vnesen před vznikem kapitálové společnosti ve smyslu § 19 až 22, jde z našeho pohledu o důvod, pro který by mohla být obchodní korporace prohlášena za neplatnou ve smyslu § 92 písm. b). Pokud by vlastnické právo k předmětu vneseného nepeněžitě vkladu na kapitálovou společnost nepřešlo, postupuje se podle § 26 odst. 1.

Může být otázkou, zda nedodržení ustanovení o výši nejnižšího splacení základního kapitálu je odstranitelnou vadou ve smyslu § 130 obč. zák., či nikoliv. Neshledáváme důvod, proč by mělo jít o neodstranitelnou vadu, neboť její náprava je možná v zásadě jednoduchou platební operací, čímž je beze zbytku naplněna ochrana základního kapitálu obchodní korporace. Navíc k nesplnění této povinnosti může dojít pouhým administrativním pochybením na straně zakladatelů kapitálové společnosti, popř. může jít o pochybení správce vkladů. Povinná likvidace coby důsledek prohlášení kapitálové společnosti za neplatné se jeví jako nepřiměřeně závažný zásah, pokud by společnost (resp. její zakladatelé) mohla provést nápravu. Z uvedeného důvodu zastáváme názor, že před prohlášením kapitálové společnosti za neplatnou podle § 92 odst. 1 písm. b) má soud povinnost poskytnout obchodní korporaci přiměřenou lhůtu ke zjednání nápravy. Případně ručení správce vkladů podle § 24 odst. 2 tím není dotčeno.

K odst. 1 písm. c)

Společníkem se pro účely § 92 písm. c) rozumí i člen družstva nebo akcionář. Zákonodárce zde vychází z českého znění čl. 11 písm. b) vs. směrnice EU 2017/1132; způsobilost

k právním jednáním rekodifikované soukromé právo označuje jako svéprávnost (§ 15 odst. 2 obč. zák.). **Způsobilost k právním jednáním (svéprávnosti)** se rozumí způsobilost fyzické osoby nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (svéprávnost). Jelikož v případech právnických osob nelze hovořit o jejich svéprávnosti (srov. § 118 obč. zák.), je nutné důvod neplatnosti obchodní korporace podle písmene c) vztahovat toliko na nesvéprávnost všech zakládajících společníků – fyzických osob.

Svéprávnost nabývá fyzická osoba zásadně **nabytím zletilosti**, tedy dovršením osmnáctého roku věku. Před nabytím zletilosti se plně svéprávnosti nabývá priznáním svéprávnosti, nebo uzavřením manželství. **Svéprávnost nabytou uzavřením manželství** člověk neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné (§ 30 obč. zák.). Navrhne-li nezletilý, který není plně svéprávný, aby mu soud priznal svéprávnost, soud návrhu podle § 37 obč. zák. vyhoví, pokud nezletilý dosáhl věku šestnácti let, je-li osvědčena jeho schopnost sám se žít a obstarat si své záležitosti a souhlasí-li s návrhem zákonný zástupce nezletilého. V ostatních případech soud vyhoví návrhu, je-li to z vážných důvodů v **zájmu nezletilého**. Svéprávnosti se žádná fyzická osoba (zakladatel) nemůže vzdát ani zčásti; učí-li tak, nepřihlíží se k tomu.

Nezpůsobilost k právním jednáním zakládajících společníků znamená, že společníci nejsou plně svéprávní, resp. byla jejich svéprávnost omezena (zbavit člověka svéprávnosti není podle občanského zákoníku přípustné), a to ve vztahu k **založení obchodní korporace**. Zákon v § 31 obč. zák. například konstruuje právní domněnku, podle které každý nezletilý, který nenabyl plně svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku. K omezení svéprávnosti fyzické osoby viz § 55 a násl. obč. zák.

Není-li žádný ze zakladatelů obchodní korporace způsobilý právně jednat ve vztahu k založení obchodní korporace, ať už z důvodu, že jde o nezletilé, kteří nejsou v tomto rozsahu svéprávní za podmínek uvedených v § 31 obč. zák., případně z důvodu, že v tomto rozsahu byl dotčený zakladatel omezen ve svéprávnosti, je to předně důvod relativní neplatnosti zakladatelského právního jednání podle § 581 obč. zák. Bez ohledu na to, zda se před zápisem obchodní korporace do obchodního rejstříku oprávněná osoba dovolá relativní neplatnosti zakladatelského právního jednání [v takovém případě by zde „chybělo“ zakladatelské právní jednání a byl by tak dán důvod neplatnosti obchodní korporace podle § 129 odst. 1 písm. c) obč. zák.], jde o zvláštní důvod neplatnosti obchodní korporace, který se prosadí i tehdy, pokud se před zápisem do obchodního rejstříku žádná oprávněná osoba neplatnosti zakladatelského právního jednání nedovolá.

Zjistí-li se nedostatek svéprávnosti na straně všech zakládajících společníků založit obchodní korporaci, může soud prohlásit obchodní korporaci za neplatnou. Nedostatek svéprávnosti zakladatelů v tomto rozsahu se přitom musí posuzovat u všech zakládajících společníků k okamžiku založení obchodní korporace, nikoliv k okamžiku jejího vzniku (§ 126 odst. 1 obč. zák.) nebo dokonce za trvání obchodní korporace (srov. dikci „zakládajících společníků“), byť tato skutečnost může zakládat praktické důsledky (např. společník či komplementář veřejné obchodní společnosti tím ze zákona přestane být členem statutárního orgánu – viz § 105).

Může být otázkou, zda nedostatek svéprávnosti na straně všech zakladatelů je odstranitelnou vadou ve smyslu § 130 obč. zák., či nikoliv. Předně tato vada nebude odstraněna tím, že do společnosti za jejího trvání přistoupí další společník s plnou svéprávností. Rozhodující je rozsah svéprávnosti toliko na straně zakládajících společníků. Může být tudíž otázkou, zda v případě, kdy žádný ze zakládajících společníků nebyl svéprávný ve vztahu k založení společnosti, avšak následně svéprávnost v tomto rozsahu nabyl, je i nadále dán důvod k prohlášení obchodní korporace za neplatnou. Dovozejeme, že v tomto ohledu jde o projev ochrany i zbylých zakládajících společníků, tj. máme za to, že pokud byli při zakládání obchodní korporace všichni zakládající společníci nezpůsobilí k uzavření společenské smlouvy,

jde o neodstranitelnou vadu zakládající důvod pro prohlášení obchodní korporace za neplatnou, ledaže by všichni zakládající společníci nabyli před právní mocí rozhodnutí soudu o prohlášení obchodní korporace za neplatnou tuto způsobilost v plném rozsahu. K uvedení nás vede příklad s jediným zakládajícím společníkem kapitálové společnosti. Nebyl-li v okamžiku založení kapitálové společnosti tento zakládající společník způsobilý k založení společnosti a společnost přesto vznikla, není důvod prohlašovat tuto společnost za neplatnou, pokud v mezidobí tato fyzická osoba způsobilost (např. dosažením zletilosti či jinak) nabyla.

K odst. 2

V souladu s unijním právem konkretizuje odstavce 2 podmínky, za kterých může soud prohlásit obchodní korporaci za neplatnou z důvodu, že zakladatelské právní jednání nemá náležitost nezbytnou pro právní existenci právnické osoby [§ 129 odst. 1 písm. b) obč. zák.]. Aby soud mohl prohlásit společnost nebo družstvo za neplatné z důvodu, že jejich zakladatelské právní jednání (tj. společenská smlouva, stanovy, případně zakladatelská listina) neobsahuje náležitosti stanovené občanským zákoníkem nebo zákonem o obchodních korporacích, musí se tento nedostatek týkat **obchodní firmy, výše vkladů jednotlivých společníků, výše upsaného základního kapitálu a předmětu podnikání** nebo **předmětu činnosti**. Totéž platí i pro družstvo s výjimkou upsaného základního kapitálu. Uvedený výčet nedostatků zakladatelského právního jednání je **taxativní**. Absence jiných náležitostí společenské smlouvy (stanov) obchodní korporace nemůže neplatnost obchodní korporace založit.

Obchodní firma je jméno, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku (§ 423 odst. 1 obč. zák.). Důvodem pro prohlášení obchodní korporace za neplatnou je pouze skutečnost, že zakladatelské právní jednání určení obchodní firmy neobsahuje vůbec, nikoliv skutečnost, že obchodní firma dotčené obchodní korporace je **zaměnitelná** s jinou obchodní firmou, resp. skutečnost, že zvolená obchodní firma působí ve smyslu § 424 obč. zák. **klamavě**. Tím není dotčena možnost „přezkumu“ obchodní firmy z hlediska její nezaměnitelnosti či neklamavosti rejstříkovým soudem podle § 90 odst. 1 zák. o veř. rejstřících.

Chybějící **údaj o výši vkladů** může být důvodem pro prohlášení obchodní korporace za neplatnou pouze v případě, že zákon o obchodních korporacích takovou náležitost zakladatelského právního jednání stanoví. V případě **veřejné obchodní společnosti** žádný takový požadavek z občanského zákoníku (§ 123 obč. zák.), resp. z § 98 neplyne. Jde-li o společenskou smlouvu **komanditní společnosti**, ta musí podle § 124 písm. b) obsahovat výši vkladu každého komanditisty. V případě **společnosti s ručením omezeným** pak podle § 146 odst. 1 písm. e) musí společenská smlouva obsahovat, mimo jiné, též výši vkladu nebo vkladů připadajících na podíl nebo podíly [viz § 146 odst. 1 písm. e)]. V případě stanov **akciové společnosti** se výši vkladů rozumí jmenovitá hodnota akcií. Konečně stanovy **družstva** musí podle § 553 písm. c) obsahovat výši základního členského vkladu, popř. vstupního vkladu.

Údaj o výši upsaného **základního kapitálu** musí obsahovat toliko zakladatelské právní jednání společnosti s ručením omezeným [§ 146 odst. 1 písm. f)] a akciové společnosti [§ 250 odst. 2 písm. b)].

Údaj o **předmětu podnikání (činnosti)** musí obsahovat zakladatelské právní jednání všech druhů obchodních korporací [viz § 98 písm. b) v případě veřejné obchodní společnosti, § 119 ve spojení s § 98 písm. b) v případě komanditní společnosti, § 146 odst. 1 písm. b) v případě společnosti s ručením omezeným, § 250 odst. 2 písm. a) v případě akciové společnosti a § 553 písm. b) v případě družstva].

V uvedené souvislosti čl. 11 písm. b) ii. směrnice EU 2017/1132 stanoví, že důvodem neplatnosti společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti je též skutečnost, že předmět podnikání je protiprávní nebo je v rozporu s veřejným pořádkem. Takto výslovně není tento důvod neplatnosti uveden ani v § 129 odst. 1 obč. zák., ani v § 92 odst. 1. Nicméně z § 92 odst. 2 ve spojení s § 129 odst. 1 písm. b) obč. zák. vyplývá, že předmět podnikání představuje náležitost nezbytnou pro právní existenci právnické osoby. Je-li předmět podnikání

protiprávní nebo je v rozporu s veřejným pořádkem, soudíme, že taková skutečnost zakládá absolutní neplatnost ustanovení o předmětu podnikání obchodní korporace podle § 588 obč. zák., neboť je nepochybně v rozporu s veřejným pořádkem, aby byly obchodní korporace zakládány za účelem protiprávního podnikání či podnikání, jež je v rozporu s veřejným pořádkem. V takovém případě údaj o předmětu podnikání obchodní korporace chybí, a je tudíž dán důvod neplatnosti obchodní korporace podle § 129 odst. 1 písm. b) obč. zák. Z rozhodnutí Evropského soudního dvora C-106/89, *Marleasing SA proti La Comercial Internacional de Alimentacion SA*, se přitom podává, že důvod neplatnosti spočívající v tom, že skutečný předmět činnosti je protiprávní nebo odporuje veřejnému pořádku, je nutno chápat tak, že se vztahuje výhradně na předmět podnikání uvedený v zakladatelském právním jednání (nikoliv na skutečný předmět podnikání).

Soudíme, že jde o odstranitelnou vadu ve smyslu § 130 obč. zák. Z uvedeného důvodu zastáváme názor, že před prohlášením kapitálové společnosti za neplatnou podle § 92 odst. 1 písm. b) má soud povinnost poskytnout obchodní korporaci přiměřenou lhůtu ke zjednání nápravy, tj. k doplnění zakladatelského právního jednání o chybějící náležitosti a prohlásit obchodní korporaci za neplatnou toliko v případě nesplnění této výzvy.

K odst. 3

Ustanovení odstavce 3 konkretizuje důsledky prohlášení obchodní korporace za neplatnou, které jsou uvedeny v § 129 až 131 obč. zák. **Emisním kurzem** se pro účely zákona o obchodních korporacích rozumí vklad a případné emisní nebo vkladové ážio. K **vkladovému ážiu** viz komentář k § 144 odst. 2. K **emisnímu ážiu** viz komentář k § 248 a násl.

Právní mocí usnesení soudu o prohlášení obchodní korporace za neplatnou zásadně zaniká povinnost společníků splatit emisní kurs podle § 100 (v případě veřejné obchodní společnosti), § 100 ve spojení s § 119 a § 121 (v případě komanditní společnosti), § 150 a násl. (v případě společnosti s ručením omezeným), § 344 a násl. (v případě akciové společnosti) a § 563 odst. 3 (v případě družstva).

S ohledem na jazykové vyjádření („splatit“) by bylo možné dovozovat, že **povinnost splatit emisní kurs** se vztahuje toliko ke splácení peněžitých vkladů (srov. § 15 odst. 3). Může být proto sporné, zda povinnost splatit emisní kurs podle § 92 odst. 3 dopadá též na povinnost vnést do obchodní korporace nepeněžité vklady. **Nepeněžité vklady** sice musí být vneseny do základního kapitálu kapitálové společnosti před jejím vznikem (§ 23 odst. 2), avšak obchodní korporace může být prohlášena za neplatnou v situaci, kdy se nepeněžité vklad nestal vlastnictvím obchodní korporace s důsledky uvedenými v § 26 odst. 1. Neplatnost kapitálové společnosti může nastat rovněž dříve, než budou vneseny nepeněžité vklady v souvislosti s převzetím vkladové povinnosti při zvýšení základního kapitálu.

Jelikož jde o **transpozici směrnice EU 2017/1132**, je nutné vyjít z č. 12 odst. 5 této směrnice, podle kterého „majitelé podílů nebo akcií jsou i nadále povinni splatit upsaný a nesplacený základní kapitál v té míře, v jaké to vyžadují závazky přijaté vůči věřitelům“ (v anglickém znění: „Holders of shares in the capital shall remain obliged to pay up the capital agreed to be subscribed by them but which has not been paid up, to the extent that commitments entered into with creditors so require.“). Textace čl. 12 odst. 5 citované směrnice nevylučuje, aby se povinnost splatit emisní kurs vztáhla též na povinnost vnést nepeněžité vklady (případně splnit povinnost podle § 26 odst. 1).

Takovému závěru by ostatně nasvědčoval **princip ochrany věřitelů**, na kterém je zákon o obchodních korporacích rovněž postaven. Není ostatně ani důvod privilegiovat společníky, kteří plní svou vkladovou povinnost vnášením nepeněžitých vkladů před společníky, kteří svou vkladovou povinnost plní splácením peněžitých vkladů. Z uvedeného důvodu dovozujeme, že povinnost splatit emisní kurs podle § 92 odst. 3 by měla dopadnout též na povinnost vnést nepeněžité vklady (shodně Havel in Štenglová, Havel, Cileček, Kuhn, Šuk, 2017, s. 245), případně na povinnost stanovenou v § 26 odst. 1 pro případ, kdy nepeněžité vklad na

obchodní korporaci nepřejde (ostatně srov. § 131 obč. zák., podle něhož prohlášení právnické osoby za neplatnou nemá vliv na práva a povinnosti, jichž nabyta). Jelikož však jde o interpretaci unijního práva, bude mít konečné slovo v této otázce Soudní dvůr EU.

Podmínky, za kterých povinnost společníků, akcionářů nebo členů obchodní korporace se splacením emisního kursu přetrvává, vymezuje zákon o obchodních korporacích jako **zájem věřitelů** neplatné obchodní korporace. Zájem věřitelů je otevřeným pojmem, který bude svůj obsah nalézat v podmínkách individuálního případu, nicméně pojmově se bude „zájem věřitelů“ vždy upínat k úhradě dluhů obchodní korporace, která byla prohlášena za neplatnou. Jinými slovy, nepostačuje-li majetková podstata neplatné obchodní korporace na úhradu dluhů této korporace, je dán zájem věřitelů na plném či částečném splacením emisního kursu. Vyžaduje-li to zájem věřitelů (úhrada jejich dluhů), měl by **likvidátor obchodní korporace** splacení emisního kursu ze strany společníků vymáhat (srov. § 193 obč. zák.). V opačném případě nebude likvidátor jednat v souladu s požadavky **péče řádného hospodáře** (§ 193 obč. zák.).

Judikatura:

■ S účinností od 1. 7. 1996 nelze po právní moci usnesení, kterým soud povolil zápis právních nástupců obchodní společnosti do obchodního rejstříku, rozhodnout o neplatnosti usnesení valné hromady, na jehož základě byl do obchodního rejstříku zapsán výmaz rozdělované společnosti a založeny nástupnické společnosti. (NS 32 Cdo 398/98, Rc 36/00)

Judikatura Soudního dvora Evropské unie:

■ Povinnosti vyplývající ze směrnic musí orgány členských států vykládat v souladu se zněním a účelem směrnice. Důvody neplatnosti společnosti uvedené v první směrnici je nutno vykládat úzce, důvod neplatnosti spočívající v tom, že skutečný předmět činnosti odporuje veřejnému pořádku, je nutno chápat tak, že se vztahuje výhradně na skutečný předmět podnikání popsany ve zřizovacím aktu nebo stanovách společnosti. (C-106/89, *Marleasing SA proti La Comercial Internacional de Alimentacion SA*)

■ Publicita zápisu a neplatnost obchodní společnosti. (C-136/87, *Ubbink Isolatie BV proti Dak en Wandtechniek BV*)

Literatura:

ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017.

Díl 10

Zrušení a zánik obchodní korporace a ustanovení o likvidaci

§ 93

[Zrušení a zánik obchodní korporace a ustanovení o likvidaci]

Soud na návrh toho, kdo na tom má právní zájem, nebo na návrh státního zastupitelství, pokud na tom shledá závažný veřejný zájem, zruší obchodní korporaci a nařídí její likvidaci také, jestliže

- a) **pozbyla všechna podnikatelská oprávnění; to neplatí, byla-li založena i za účelem správy vlastního majetku nebo za jiným účelem než podnikání,**
- b) **není schopna po dobu delší než 1 rok vykonávat svou činnost a plnit tak svůj účel,**
- c) **nemůže vykonávat svou činnost pro nepřekonatelné rozpory mezi společníky, nebo**
- d) **provozuje činnost, kterou podle jiného právního předpisu mohou vykonávat jen fyzické osoby, bez pomoci těchto osob.**